

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב
כולל דחסידי סוכטשוב
 כולל "סנה משה"
 ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
 בית מדרש
 למגידי שיעור "דף היומי"
 חתום סוכר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה הודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1003

מסכת מנחות ב' - ח' ♦ מקוואות ד', א' - ד', ד'

בס"ד, א' אלול תשע"ח

השבוע בגליון

- ♦ מדוע אין מזכירים את מנחת העומר בתפילת המוסף
- ♦ חג העומר - יש דבר כזה
- ♦ מנחת העומר, על שום מה
- ♦ אדם שמתפקד עם נטל לולב, חייב לטול פעם נוספת?

♦ הקרבת קרבנות על ידי אדם הראשון ובניו

- ♦ ה"מנחות" לסוגיהן ואופן עבודתן
- ♦ המסכת שלפנינו
- ♦ ממשקה ישראל, מן המותר לישראל - הכלל היסודי בהלכות קרבנות

דבר העורך

תסמונת הפילים

היה היה פיל.

פיל אפריקני ענק, אדיר ממדים.

על רגליו הרחבות להחריד נישא גופו העצום, ראשו הגדול, שיניו הארוכות שצוּחצו למופת בידי עובדי הקרקס שבו "עבד", ואזניו שהתפשטו לכל עבר.

לא פיל רגיל היה פילנו. יודע היה להציג את עצמו כעיף, כנרדס, כנרגז וככועס. עיתים היה מתרצה לעמוד על שתי רגליו האחוריות ולמחוא רגליים ברגליו הקדמיות, ולפעמים אף עלה ביד בעליו-מאלפו לשכנעו להנהן בראשו כאומר הן ולאן. לא פלא, איפוא, כי בכל מקום שבו הופיעו הפיל ובעליו, המונים נהרו להיווכח בפעוליו ובחכמותיו, רבים התאספו להביט בקסמיו, ויהי הפיל לאגדה מהלכת, ובעליו לעשיר נודד.

הן אמת, כי שנים ארוכות עמל בעליו לאלף את פילו החכם, למען ידע ויבין כי תנועה פלונית משמעה להניף את רגל ימין, ותנועה אחרת פירושה למצמץ בעין שמאל, אך משקלט הפיל את הסימנים והפנימם, ידוע ידעו הכל, כי פיל חכם לפניהם, ואף אם לא ידעו, הסכימו.

לא פעם היה בעל הקרקס סונט בעובדיו הזוטרים, כי פילו האהוב עולה עליהם בחכמתו, והם, שתקו, ידעו כי יש אמת בדבריו.

ויהי היום, וילד חכם שהצטופף בין קהל הנאספים לחזות בהופעת הפיל ביקש מאביו כי יובילו אל מנהל הקרקס. שאלה לו אליו. פטר האב את בנו במנוח ראש, המשך להביט בפיל ובפעוליו, מה לך ולמנהל הקרקס. הילד לא ויתר, הפציר, ביקש ונדנד, עד שאביו תפסו בכף ידו, וכאשר הסתיימה ההצגה, סימן למנהל הקרקס שיגש אליו לרגע קט.

מסכת מנחות

ה"מנחות" לסוגיהן ואופן עבודתן

מסכת מנחות, היא המסכת השנייה בסדר קדשים.

מסכת מנחות עוסקת ב"מנחות", הלא המה קרבנות הבאים מן הצומת. "וכל המנחות", כותב הרמב"ם (הל' מעשה הקרבנות פרק י"ב הל' א'), "סולת חיטין, חוץ ממנחת סוטה ועומר התנופה, שהם מן השעורים". שלש מנחות ציבור יש: מנחת העומר, שתי הלחם ולחם הפנים, ותשע מנחות יחיד: מנחת חוטא [עני שחטא בעבירות מסוימות ואין ידו משגת להביא קרבן בהמה וקרבן מן העוף], מנחת סוטה, מנחת חינוך [מנחה שמביא כהן ביום הראשון לעבודתו בבית המקדש], מנחת כהן גדול, מנחת סולת, מנחת מחבת, מנחת מרחשת, מנחת חלות מאפה תנור ומנחת ריקין מאפה תנור, וכמו כן קיימת מנחת נסכים, שבאה בין בקרבן ציבור ובין בקרבן יחיד, כמנחה המצטרפת עם הקרבן. מלבד קרבנות אלו, הנקראים "מנחות", עוסקת המסכת בלחמי תודה, שאף הם מן הצומת, הגם שלא כונו "מנחה".

בתחילת מסכת מנחות ראוי לציין, כי המנחות הרי הן קרבנות לכל דבר ועניין, ואכן, המנחה ועניניה תואמים בכללות לעבודת קרבנות הבאים מן הבהמה. בשורות הבאות נתמקד בשווה ובשונה בין המנחות לזבחים.

ארבע עבודות מקבילות בקרבן ובמנחה: למדנו במסכת זבחים על ארבע עבודות בקרבן מן הבהמה: שחיטה, קבלה [קבלת הדם בכלי], הולכה [הולכת הדם אל המזבח] וזריקה [זריקת הדם על המזבח]. גם ב"מנחות" ארבע עבודות, המקבילות לארבע העבודות בזבחים: קמיצה [הכהן חופן את ידו במנחה ונוטל הימנה קומץ], המקבילה לשחיטת הקרבן. מתן כלי [נתינת הקומץ בכלי שרת], המקבילה לקבלת דם הקרבן. הולכה למזבח, הזהה להולכת הדם. הקטרת הקומץ על המזבח, עבודה המקבילה לזריקת דם הקרבן על המזבח, שהיא העבודה המכפרת על בעל הקרבן ובה תלויה הכפרה. כשם שמחשבת "שלא לשמה" או מחשבת "פיגול" בעת אחת מארבע עבודות הקרבן פוגמתו, כך גם מחשבות אלו בעת ביצוע אחת מארבע עבודות ה"מנחה", פוגמתה.

למרות ההקבלה בין ה"קמיצה" לשחיטה, חמורה הקמיצה בכך שכהנים בלבד רשאים לעשותה, לעומת השחיטה שניתנת לעשייה על ידי כל יהודי. קיים הבדל בולט נוסף בין זבחים למנחות, בעוד שבזבחים יש שהם "קדשי קדשים" הנאכלים על ידי הכהנים בעזרה בלבד, ויש שהם "קדשים קלים" הנאכלים גם על ידי ישראל, בירושלים, הרי שכל המנחות מוגדרות כ"קדשי קדשים" הנאכלות לכהנים בלבד, בעזרה.

צעילוי נשמת

מרת **שרה אדלר** ע"ה
ב"ר שמואל ז"ל
נלב"ע א' באלול תשנ"ו
תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה ידידו הר"ר **שמואל אדלר** הי"ו ומשפ' שיחיו - גבעתיים

צעילוי נשמת

ר' **אריה יהודה ליב יפה** ז"ל
ב"ר יצחק ז"ל
נלב"ע ב' באלול תשכ"ו
תנצב"ה

הונצח ע"י בניו **דוד ושלמה יפה** שיחיו - פ"ת

צעילוי נשמת

מרת **צפורה הויזמן** ע"ה
ב"ר יחיאל ז"ל
נלב"ע ה' באלול תש"ע
תנצב"ה

הונצחה ע"י בעלה ידידו הר"ר **שמואל הויזמן** ומשפחתו שיחיו

לעילוי נשמת

ר' **משה שניצר** ז"ל ב"ר מנחם מנדל ז"ל

נלב"ע ג' באלול תשס"ז **תנצב"ה**

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

נר ה'
נשמת
אדם

המסכת שלפנינו

קיים דמיון רב בין שני הפרקים הראשונים של מסכת זבחים, לבין שני הפרקים הראשונים של מסכת מנחות, אלו ואלו עוסקים בפסול "שלא לשמה", בפסול "פיגול" ובשאר הפסולים. שני הפרקים הנוספים, ג' - ד', מתמקדים במקרים מסויימים, שבהם מספר מרכיבים תלויים זה בזה ומעכבים זה את זה, וכגון, כפי שבמנחות אי אפשר לשמן בלא סולת ואי אפשר לקומץ בלא לבונה, כך גם שני שעירי יום הכיפורים תלויים זה בזה, שאי אפשר לאחד בלא רעהו. כמו כן, שתי הפרשיות שבמזוזה תלויות זו בזו, התכלת מותנה בקיומו של הצבע הלבן שבציצית, ועוד ועוד. אגב כך, הגמרא עוסקת בענייני ספרי תורה, מזוזות וציצית, וכך, חמשה עשר דפים באמצע מסכת מנחות, מהווים את המקום העיקרי בתלמוד, שבו לובנו דיני סת"ם וציצית הדק היטב.

בפרקים ה'-ו'-ז'-ח', נלמד על פרטי עשיית המנחות והקרבנות, ביניהם דיני מנחת העומר, דיני לחמי התודה, וענייני מצוות ספירת העומר. העיסוק בחומרים שמהם באות המנחות, כגון, הקמח, השמן והיין, ודיניהם, נפתח בפרק ט', ופרק י' עוסק בכלים שבהם מקדשים את המנחות. נזכיר כאן, כי בספרי המשניות סדר הפרקים שונה, ופרק ו' שבגמרא - העוסק בענייני העומר ומנחתו - מופיע כפרק י' (ראה "מלאכת שלמה" על המשניות ריש פ"י). פרק י"א דן בשתי הלחם, בלחם הפנים ובצורתם, כמו גם בצורתו של השולחן שעמד בהיכל. פרקים י"ב-י"ג, עוסקים בהלכות נדרי קרבנות.

ה"מנחה" מאופיינת כקרבנו של העני, שאין ידו משגת להביא קרבן בהמה ואף לא קרבן מן העוף, לכך מתייחסת המשנה האחרונה של מסכת מנחות (ק"א): "נאמר בעולת בהמה אשה ריח ניחוח ובעולת עוף אשה ריח ניחוח ובמנחה אשה ריח ניחוח, לומר לך אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים".

הקשר בין תפילת "מנחה" ל"מנחות": יש המבארים, כי תפילת המנחה נקראת כן, משום שזמנה הוא בשעות אחר הצהריים, בעת שהשמש צועדת לעבר מקום מנוחתה, כביכול (תו"ט ברכות פ"ד מ"א). אולם, יש מן הראשונים האומרים, כי זמן אחר הצהריים נקרא מנחה, משום שבשעות אלו היה זמן הקרבת מנחת התמיד של בין הערביים, ומכאן גם שם התפילה שזמנה באותה עת (תוס' בפסחים קז/א ד"ה סמוך, עיין שם עוד שבזמן הקרבת המנחה נענה אליהו הנביא, והיא שעת רצון, וראה גם ספר השרשים לרד"ק ערך מנח).

דף ה/א ממשקה ישראל מן המותר לישראל

ממשקה ישראל, מן המותר לישראל - הכלל היסודי בהלכות קרבנות

בסוגיינתנו אנו מתוודעים לכלל יסוד דיני קרבנות: "ממשקה ישראל - מן המותר לישראל". כלל זה נלמד מן הפסוק (יחזקאל מה/טו) "ושה אחת מן הצאן מן המאתים **ממשקה ישראל** למנחה ולעולה ולשלמים לכפר עליהם", ולפיו, אין להקריב קרבנות ממאכלים שאינם ראויים לאכילת ישראל. לפיכך, בהמה "טריפה", אינה ראויה להקרבה, שהרי היא אסורה באכילה, וכן שאר מאכלים האסורים. במאמר הבא נעסוק בחקירה מהותית ומעניינת על גדרו של כלל זה, ובמספר השלכות הנובעות ממנה.

מאחר שהכלל "ממשקה ישראל" מבוסס על השוואה בין המזבח לישראל - כל הראוי לישראל ראוי למזבח, ושאינו ראוי לישראל אינו ראוי למזבח - חקרו האחרונים (עיין "נאות יעקב" סימן ח' ו"קהילות יעקב" בסוגיינתנו), מה טיבה של השוואה זו, ושתי אפשרויות בדבר. מצד אחד ניתן להבין, כי אין זה ראוי שאדם יקריב על המזבח מאכל שהוא בעצמו אינו אוכל אותו. מאידך, ניתן לפרש, שאותו שורש וטעם אשר מחמתו התורה אסרה מאכל מסויים לישראל, הוא הטעם והסיבה שאין להקריבו לפני ה'. על ההבדל העמוק שבין שני ההסברים, נוכל ללמוד מדינו של י"ן תרומה, כלהלן.

י"ן תרומה: נחלקו הראשונים (זבחים פ"ב/ב), אם י"ן תרומה, המותר לכהנים בלבד, נחשב כ"משקה ישראל" וניתן להקריבו על המזבח. לדעת רש"י (ד"ה "מנחות ונסכים"), אין להקריבו על המזבח, שכן, אף על פי שישן זה מותר לכהנים, הוא אינו נחשב "משקה ישראל", שהרי אינו מותר לכל ישראל. ואילו בעלי התוספות (ד"ה "מן המדומע") תמהים, מדוע אינו נחשב "משקה ישראל" אחר שהוא מותר לכהנים.

בספר "מנחת אברהם" (שיעורי הגר"ז גרבוז שליט"א) מובא, כי ניתן לתלות את מחלוקת רש"י ובעלי התוספות בחקירה שלפנינו. אם "משקה ישראל" היינו, שאין ראוי לאדם להקריב מאכל שהוא אינו אוכלו, מובנת היטב שיטת רש"י, שאין זה ראוי שהישראל יקריב י"ן תרומה אשר הוא אינו רשאי לשתותו. מאידך, אם "משקה ישראל" היינו, שהסיבה אשר בעטייה נאסר המאכל לישראל, היא האוסרת את המאכל גם למזבח, במקרה דנן, שהתרומה אסורה לישראל אך מותרת לכהנים, אין כל הגיון לומר שאותה סיבה אשר מונעת מהישראל לאכול את התרומה תמנע את הקרבתה על המזבח, וכי המזבח פחות קדוש ומורם מן הכהנים הרשאים לאוכלה? [ועיין שם עוד שביאר בשם האחרונים ביאור נפלא שהאמוראים חולין צ"ב נחלקו בסברא זו]. מכאן ואילך, נעסוק בשתי הוכחות, כל אחת לצד אחר של החקירה.

ניסוח במים מגולים: כידוע, חז"ל (משנה תרומות פ"ח משנה ד', ו', רמב"ם הל' רוצח ושמירת הנפש) אסרו על שתיית מים מגולים מפני הסכנה, שמא שתה מהם נחש והטיל בהם את ארסו. כאשר נבקש לבדוק אם יש לאסור מים אלו לניסוח המים מדין "משקה ישראל", נמצא, כי אם הכלל "משקה ישראל" קובע, שאין להקריב על המזבח מאכל שהמקריב אינו אוכלו, הרי שאין להקריב מים מגולים, אולם, אם בכלל "משקה ישראל" נאמר, כי הסיבה שבעטייה המאכל נאסר לישראל היא

מה בפיך, שאל מנהל הקרקס. נוכחתי לדעת, שאל הילד, כי בכל פעם שהפיל מסיים את אחת מהצגותיו והכרוז מכריז על הפסקה קצרה ומפרט את הפעולות וההופעות שיהיו בשעה הקרובה, אחד מעובדיך מושך את הפיל בחבל האדום שלצווארו. במאמץ רב ובכח גדול עליו לשכנעו להלך אחריו, לעיתים גם אין די בעובד אחד, ויש צורך בשניים ובשלושה עובדים ואף בשק גזר כדי לשכנעו לחזור למקומו.

והנה, ציפיתי כי כאשר אתם מעמידים אותנו בפיתנו, תכרכו שלשלת ברזל עבה על צווארו, ותקשרוה לאילן עבות או לקורת ברזל המחוברת לקרקע כדבעי. אך להפתעתי, אחד העובדים נטל את החבל האדום שלצווארי הפיל, קשר אותו די ברישול לקורנס ברזל ונעץ במגפיו את הקורנס באדמה. האמן לי, אפילו אני הייתי מצליח למשוך את הקורנס ולהשתחרר! ככה קושרים פיל כל כך גדול?

אתה ילד חכם, הפטיר מנהל הקרקס. אגלה לך סוד. ביום שבו הפיל נולד, בעודו עול לימים, פיל ינוקא, נטלתי, כרכתי חבל אדום זה סביב צווארו, קשרתי אל הקורנס ונעצתי בקרקע. שעות, ימים ושבתות, ניסה הפיל להשתחרר מן החבל. קטן היה אז, רך לימים והדבר לא עלה בידו. לבסוף, הוא התייאש. ראיתי זאת בעיניו. פשוט התייאש. **אביו** של הילד החל לגלות התעניינות רבתי בשיחה המרתקת, ותוך כדי שהביט בחרדה הולכת וגדלה לעבר הפיל העצום, שבכל רגע עלול לשחרר את עצמו מעולו של הקורנס הרעוע, שאל בחשש, והיום? כשהוא גדול, אדיר, ענק וצומצם, מדוע אינו משחרר את עצמו מן הקורנס?

הוא כבר לא מנסה... השיב בעל הפיל, וחיוך של סיפוק מילא את פניו הרחבות. **פיל** חכם ונבון ככל שיהא, ככלות הכול, הרי הוא פיל.

חודש אלול, חודש הרחמים, והסליחות. אי אפשר לבקש רחמים, בלתי אפשרי לייחל לסליחה, אין זה הגיוני לצפות למחילה, בלא דעת על מה אנו מבקשים רחמים, סליחה, מחילה וכפרה.

לפיקך, ימים אלו הם ימי חשבון נפש. חשבון אישי, פנימי. איש אינו יודע את המתחולל בנפשו של הזולת.

החיים מלאי סערות ונפתולים. קשיים ומכשולים נערמים בדרכו של אדם לבית עולמו. עיתים קשים הם ומייסרים, ומשום כך מפנה האדם את כל כוחותיו להתמודדות עם המשימה שהציב לעצמו להתגבר עליה. פונסה, סיוע לזולת הנצרך לעזרה, עשיית צדקה וחסד עם אלו הזקוקים לכך, ועוד פעולות רבות, ברוכות וטובות בפני עצמן. בעודו בתחילת העשייה, בטוח כל אדם כי אין לו זמן. פשוט אין. אם היו מאריכים את יומו במספר שעות, עדיין לא היו מספיקות לו.

אבל החיים עוברים, השנים מתקדמות, דברים משתנים, ובתחום זה אמור יתרונו של האדם על פני שאר היצורים לזבא לידי ביטוי. בל יא האדם מאולף, מקובע בסדר החיים שהתרגל בו מקדמת דנא. אמת, יתכן כי בעבר לא יכול היה לקבוע שיעור תורה. לא יכול היה, או לפחות הרגיש כך. המעמסה היתה רבה מנשאו.

אנו איננו פילים! וכי לא ננהג בחכמה אם מידי פעם נבדוק שמא אפשר בכל זאת לדחוק את חיי המעשה מעט ימינה ומעט שמאלה, ולפסל נתיב של תורה בחיינו העמוסים? שמא אפשר לשחרר את הקורנס ממקומו, לבתק את החבל ולצלול בים התלמוד?

כדאי לבדוק. אם לא עכשיו, אימתי???

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. תל. 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

מסכת מנחות

דף ב/א כל המנחות

מנחה - כגוף בלא נשמה

דבר פלאי ומעניין מופיע בכתבי תלמידי הגר"ח מוואליזין זצ"ל בשם רבם:

התפילה דומה לקרבן תמיד. מקובלנו, כי "תפילה בלא כוונה כגוף בלא נשמה". הכוונה היא לכך, שתפילה בלא כוונה אין לה מעלת קרבן מן החי, שהוא בעל נשמה, אלא מעלת מנחה שהיא "גוף בלא נשמה!". (תוספת מעשה רב י"ב, כתר ראש כ"ב ביאורי רבינו חיים מוואליזין קס"ג).

דף ב/א מנחת חוטא... לשמן ושלא לשמן

עבירה לשם עבירה

מעשה בפוקר מתחכם שאמר לאדמו"ר מסוקולוב זיע"א: "חז"ל אמרו שאין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או כולו חייב. לכולו זכאי" אי אפשר לי לתרום מאומה. דואג אני להיות "כולו חייב" ועל ידי כך לקרב את הגאולה...

חיך אליו הרבי וענה לו: אינך משיג את מטרתך.

תמה הלה, מדוע, מה עוד עלי לכוון?

השיב הרבי, מאחר שהנך עובר עבירות "לשמה",

לשם קירוב הגאולה, שוב אינך תורם די לדור

ש"כולו חייב"... ("חסידים מספרים").

דף ד/א אם לא יגיד ונשא עונו

לא יגיד

מי שיכול למחות ואינו מוחה - נתפס בעוון ולא שלא מיחה בידם (שבת נד/ב). רמז לדבר בפסוק (ויקרא ה/א) "אם לוא יגיד ונשא עונו", "אם לא יגיד", היינו, ימחה, אזי, "ונשא עונו", הוא יאלץ לשאת עליו את עוון החוטא. לא לחינם כתבה תורה "לוא יגיד" ב"ואו" וב"למד", ללמדך, שלעיתים אכן אין למחות, שהרי מצווה שלא לומר דבר שאינו נשמע... ("גלילי זהב").

האוסרתו גם למזבח, לא ניתן לאסור מים מגולים לניסוך המים מדין "משקה ישראל", שהרי סיבת האיסור היא הסכנה, שאינה שייכת כלל לגבי המזבח.

והנה, במשנה (סוכה מח/ב) מבואר, כי אין לנסך על גבי המזבח במים מגולים, והירושלמי (שם פ"ד הל' ז) מבאר, כי איסור זה נובע מן הכלל "**משקה ישראל!**" הרי לנו, כי איסור "משקה ישראל" יסודו בכך שאין זה ראוי לאדם להקריב דבר שהוא אינו רשאי לאכול [אכן, האחרונים (עיין שו"ת "עין יצחק" או"ח סימן כ"ד) מדגישים, כי רש"י ובעלי התוספות (סוכה שם) נימקו בסיבה אחרת את האיסור לנסך מים מגולים על גבי המזבח, משום שלדעתם אין באיסור "משקה ישראל" כדי לפסול ניסוך מים מגולים על המזבח].

הקרבת קרבנות על ידי אדם הראשון ובניו: האחרונים עוסקים בהוכחה נוספת, מאדם הראשון ומקין והבל אשר הקריבו קרבנות לפני ה'. כידוע, עד לאחר יציאת נח מן התיבה, לא הותרה אכילת בשר כלל (סנהדרין נט/ב). מעתה, אם איסור "משקה ישראל" הוא משום שאין ראוי לאדם להקריב דבר שהוא אינו רשאי לאכול, כיצד הם הקריבו קרבנות? הרי לנו, כי מקורו של דין "משקה ישראל" הוא בכך, שמחמת הטעם והסיבה שבגינה נאסר המאכל לישראל, הוא נאסר גם למזבח, ומאחר שבשר לא נאסר לישראל, כי אם לבני נח, אדם הראשון ובניו, היו רשאים להקריב בהמות.

הוכחה זו נדחתה במספר אופנים, להלן שניים מהם. בעל "עונג יו"ט" (בהקדמה, בהגה"ה) מבאר, כי אין לתחום את איסור אכילת הבשר עד ימי נח, כאיסור אכילה רגיל, אלא, שעד ליציאת נח מן התיבה, הקב"ה אסר על בני האדם להרוג בעלי חיים לצורך אכילתם - אין יציר הקב"ה רשאי להרוג ולאכול את יצירו האחר. מעתה, אין הבשר נחשב כמאכל גרוע לאדם הראשון, אלא אדרבה, סוג מאכל שהוא, אדם הראשון אינו ראוי לאכול, אך ודאי שראוי להקריבו לפני ה'... ואילו בספר "פרדס יוסף" (בראשית ח/כ) מובא, כי דין "משקה ישראל" לא נאמר כלל לבני נח, אלא לישראל בלבד [ועיין "כלי חמדה" בראשית אות ג, ו"ע"ע "מרגליות הים" סנהדרין שם].

[ועיין "מנחת חינוך", מצוה רצ"ט אות כ"א-כ"ב, שצייד שכל מאכל שאסור מדרבנן, פסול מדאורייתא לעלות על המזבח, מדין "משקה ישראל", ועיין שם שהניח דבר זה בצ"ע ולכאורה, היינו, משום שנוקט כצד א].

דף ה/א מנחת העומר שקמצה שלא לשמה כשרה

מדוע אין מזכירים את מנחת העומר בתפילת המוסף

מנהג בני אשכנז (רמ"א או"ח סימן תפ"ח סעיף ג) לומר בתפילת המוסף, בשבת ובמועדים, את פסוקי הקרבנות הקרבים בו ביום, אולם, ביום השני של חג הפסח, מועד הקרבנות של מנחת העומר, אינם מזכירים בתפילת המוסף "ואת קרבן מנחת העומר". אמנם, ה"ברכי יוסף" (או"ח סימן ת"צ) מציין, כי "מי שאמר ביום שני של פסח במוסף... ואת קרבן העומר נעשה ונקריב, נראה דאין מחזירין אותו", שהרי סוף סוף לא שיקר, אך יש לברר, מדוע פסוקי מנחת העומר לא נכללו בתפילת המוסף ביום השני של חג הפסח.

חג העומר - יש דבר כזה: שאלה זו מתעצמת נוכח דברי המדרש "תדשא" (מובא באוצר המדרשים, אייזנשטיין, עמ' תע"ד) המונה שבעה מועדות: שבת, חג המצות, **חג העומר**, חג השופרות, חג יום הכפורים, חג הסוכות וחג העצרת", הרי לנו, כי היום השני של הפסח מכונה "חג העומר", על שם שהתייחד בקרבנותיו המיוחדים הלא המה, מנחת העומר והקרבנות הנלווים אליה. למקרא מדרש זה יש לברר, מדוע אין אומרים "הלל שלם" ביום זה [אלא אומרים הלל בדילוג שהוא ממנהג], כפי שיש לנהוג בכל יום המתיחד בקרבנותיו, כמנהגנו בסוכות לומר הלל השלם בכל יום מימי החג, בשל הקרבנות המיוחדים לו והשונים מן הקרבנות שביום שקדם לו (ערכין י/ב).

מנחת העומר, על שום מה: עלינו לבדוק, מסיק בעל ה"עמק ברכה", אם "מנחת העומר" באה בשל עיצומו של יום, או כדי להתיר את ה"חדש", אכילת התבואה של השנה החדשה. כלומר, האם חג הפסח הוא הגורם להקרבנות של מנחת העומר, ואזי יש לומר הלל השלם בשל השוני בין יום חג אחד למשנהו, או שמנחת העומר אינה קריבה מחמת החג, וממילא אין לומר הלל בגינה. ובכן, הוא אומר, כאשר נעיין בגמרתנו נמצא, כי בחקירה זו גופא נחלקו רב וריש לקיש, כלהלן.

למדנו במסכת זבחים, כי קרבן שאחת מארבע העבודות שבו נעשתה "שלא לשמה" [כגון, שהקריב קרבן עולה לשם קרבן שלמים], אינו עולה לבעליו לשם חובה ועליו להביא קרבן נוסף, ומכל מקום, הקרבן הלזה שנעבד "שלא לשמה" קרב על גבי המזבח ואינו נפסל לחלוטין, למעט קרבן חטאת וקרבן פסח שאם נעבדו "שלא לשמה", נפסלים ואינם קרבים. סוגייתנו מביאה את דעת רב, כי דינה של מנחת העומר שנקמצה "שלא לשמה", כקרבן פסח וחטאת הפסולים לגמרי, זאת, מאחר שהמנחה שנעבדה "שלא לשמה" אינה יכולה למלא את ייעודה ולהתיר את אכילת ה"חדש". אולם, ריש לקיש חולק וסובר, כי דינה של מנחת העומר כדן רוב הקרבנות, שאם נעבדו "שלא לשמה", כשרים.

למסקנת הגמרא, טעמו של ריש לקיש הוא משום שמנחת העומר בעצמה אינה מתירה את ה"חדש", אלא יום ט"ז ניסן אשר בו מקיימים את מצוות הבאת העומר, הוא המתיר את ה"חדש", זאת, בניגוד לדעתו של רב שהבאת העומר היא המתירה את ה"חדש". נמצא שנחלקו רב וריש לקיש בצדדי החקירה הנזכרת - לדעת רב עיקר העומר אינו משום חובת היום, אלא להתיר את ה"חדש", ולדעת ריש לקיש שהעומר אינו מתיר את ה"חדש", הקרבנות היא חובת היום [להלכה, אף שנוקטים כשיטת ריש לקיש לגבי מנחת העומר שנקמצה שלא לשמה שהיא כשרה, אולם זה מטעמו של רבא ה/ב, ולכן אין בכך כדי לשלול את עיקר שיטתו של רב שהעומר אינו חובת היום, וכפי שפסק הרמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ה הל' ב].

לומדים משניות זוזכים לאריכות ימים

(תקנת השבן לר' צדוק הכהן מלובלין זיע"א)

ללמוד משנה - מהיום זה קל!

תכנית לימוד יומית

שתי משניות יומיות להשלמת סדר זרעים בשנה

צילצלו עכשיו וקבלו ספר חודשי ראשון **הינם *3764**

פירוש ברור ונוח להבנה | גודל קומפקטי | עיצוב נפלאר ואתיות | מתאים לכל בני חודשי ונות להבנה | במיוחד | מארות עיניים | זמן ועת | עד הבית

דף ה/א גילח על א' משלשתן יצא

אדם שמסתפק אם נטל לולב, חייב ליטול פעם נוספת?

בדפים אלו, נקרתה לדינו הזדמנות פז להיווכח, כיצד מתוך משא ומתן בגמרא, הביאו הפוסקים הוכחה להלכה הנוגעת לכל תרי"ג מצוות התורה. במאמר הבא, נתמקד במחלוקת ראשונים מפורסמת בנוגע ל"ספיקא דאורייתא לחומרא", במחלוקת אחרונים עקרונית הבאה בעקבותיה, ובראייה נפלאה מגמתה.

ספיקא דאורייתא לחומרא, מן התורה או מדרבנן: ידועה ומפורסמת מחלוקת הראשונים, אם "ספיקא דאורייתא לחומרא" מן התורה או מדרבנן (עיי' "שב שמעתתא" בריש הספר). לדעת הרמב"ם, ספק איסור מותר מן התורה ואסור מדרבנן בלבד. אולם, הרשב"א חולק וסובר, כי ספק איסור אסור מן התורה [נידון זה אינו מתייחס לספק שיש בו חיוב אשם תלוי].

ספיקא דאורייתא לקולא - גם במצוות: בדעתו של הרמב"ם, הסובר שמן התורה ספק איסור לקולא, נחלקו האחרונים אם זו דעתו גם בספק מצווה, וכגון, אדם שנטל ארבעת המינים שכשרותם מוטלת בספק, יש הסוברים, כי אינו חייב ליטול שנית ארבעת המינים, שהרי, לאחר שהתודענו לדעת הרמב"ם ש"ספק דאורייתא לקולא", הרי שכאשר אדם זה מסתפק אם כבר יצא ידי חובת המצווה, יש להלך לקולא ולקבוע כי אינו חייב בה - "ספק דאורייתא לקולא".

ספיקא דאורייתא לקולא - רק בעבירות: אולם, רבינו יעקב מליסא זצ"ל, בעל ה"חוות דעת" (י"ד סימן ק"י בית הספק), נוקט שאדרבה, דווקא מכח הכלל "ספיקא דאורייתא לקולא", אדם זה לא יצא ידי חובת מצוות ארבעת המינים ואין כל הבדל בינו לבין מי שכלל לא נטל ארבעת המינים. שכן, הטעם לכך ש"ספק דאורייתא לקולא" הוא, שכאשר התורה הורתה על איסור מסוים, כגון איסור "טריפה", היא התייחסה לטריפה ודאית בלבד, ולפיכך, ספק טריפה מותרת. מעתה, כאשר התורה הורתה לקיים מצווה, כוונתה היא לקיים המצווה באופן ודאי, וספק מצווה אינה מצווה כלל.

הבה נעייין בגמרתנו, כותבים האחרונים, ונגלה בה הוכחה מוצקה לצד הראשון.

בסוגייתנו מבואר, כי מן הפסוק (ויקרא א/ב) "מן הבקר" למדים, שאין להקריב קרבן מן ה"טריפה". גמרתנו מקשה על כך, כי לכאורה, אין צורך בפסוק, די בקל וחומר פשוט כדי לדעת זאת. שהנה, בהמה בעלת מום אסורה להקריב בבית המקדש, ואילו ישראל, רשאי לשחוט בהמה בעלת מום ולאוכלה. מעתה, אם ישראל, אשר רשאי לאכול בהמה בעלת מום, אינו רשאי לאכול "טריפה", קל וחומר שהמזבח אשר אין מקריבים עליו בהמה בעלת מום, אינו ראוי שיקריבו עליו בהמת "טריפה". לפנינו, איפוא, שני מקורות אפשריים לכך שאין להקריב "טריפה", הפסוק "מן הבקר" ו"קל וחומר". מן העובדה שהגמרא משווה ביניהם ותמהה מדוע יש צורך בפסוק, אנו למדים כי אין כל הבדל מהותי ביניהם, והתוצאה שתתקבל משניהם זהה, בעוד שלדעת ה"חוות דעת" התוצאה שתתקבל מ"קל וחומר" פחותה בחומרתה מן התוצאה שתתקבל על ידי לימוד מן הפסוק, כלהלן.

כאשר נבקש לבדוק לפי ה"חוות דעת", אם מותר להקריב ספק "טריפה", נסיק כי הדבר אסור, שהרי המקריב מבקש לקיים מצוות הקרבת קרבן, ולפי ה"חוות דעת" ספק מצווה אינה מצווה, וממילא המקריב ספק טריפה לא קיים כל מצווה. ברם, אם איסור הקרבת "טריפה" נלמד בקל וחומר, יעמוד בפנינו הכלל "דיו לבא מן הדין להיות כנידון", הקובע כי אין דבר הנלמד בקל וחומר חמור מן המקור שממנו נלמד, ולאורו נאלץ להודות, כי רק טריפה ודאית אין להקריב על המזבח, מאחר שמקור האיסור הוא בישראל שאינו אסור באכילת ספק טריפה, שהרי ספק דאורייתא לקולא. נוצר, איפוא, צורך חיוני בפסוק מיוחד אשר ילמדנו על מניעת הקרבת קרבן "טריפה" כדי לשלול הקרבת ספק טריפה, ואם בכל זאת גמרתנו השוותה בין המקורות, מוכח, כי הכלל "ספיקא דאורייתא לקולא" חל גם על המצוות, שניתן לקיימן גם בדבר שקיים עליו ספק, ולפיכך, הן אם נלמד שאין להקריב "טריפה" מן הפסוק, והן אם נלמד זאת מקל וחומר, לעולם, לדעת הרמב"ם, מן התורה ניתן להקריב ספק "טריפה" (עיי' "חוות דעת" סימן ק"י, שו"ת "בית אפרים" אהע"ז סימן ב' ושו"ת "יהודה יעלה" ח"ב סימן רס"ז).

מספיק שלוש פעמים

הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל, נכח בסעודת אירוסין. החתן עמד ונשא דברי תורה שנסובו על דברי הגמרא הללו העוסקים בתגלחת נזיר ושאפשר לגלח על אחד משלושת קרבנותיו, והמסובים הפסיקו את דבריו בשירה, כנהוג, פעם ופעמיים.

כשנשנה הדבר בשלישית, הושיב הגר"י אברמסקי את החתן במקומו באומרו כהמשך לדרשתו: "אם גילח על אחד משלשתן - יצא..." (פנינו רבינו יחזקאל ב"כ-א).

שולחן המפונקים

גמרתנו מספרת, שאבימי שחך את מסכת מנחות, ולשם כך הוא פנה אל תלמידו, רב חסדא כדי ללומדה הימנו. הגמרא מבארת, כי הוא לא קרא לתלמידו אליו, אלא טרח והלך אליו, משום שסבר כי טרחתו תסייע בידו לזכור את לימודו, כנאמר "יגיעת ומצאת - תאמין" (עיי' רש"י).

כיוצא בדבר מצינו בספר "לקט יושר" (ח"ב עמ' צ"ד), בו מספר תלמידו של ה"תומת הדשן": "וזכרני שאמר, אותם הבחורים העשירים המפונקים שעשו להם שולחנות, כשיושבין במקומן הופכין השולחן לאיזה צד שירצו ועליו הרבה ספרים, לא טוב הם עושים, אדרבה כשמבקש אחר הספר ובא לו בטורח גדול - זוכר באותו מעשה מה שרוצה ללמוד".

לעילוי נשמת

הר"ר **אלתר רוזנבוים** ז"ל

ב"ר דוד ז"ל נלב"ע א' באלול תשס"ט

מרת **שרה יהודית רוזנבוים** ע"ה

ב"ר חיים שמעון זומר ז"ל נלב"ע ב' באלול תשכ"ח

מרת **חיה רחל הבר** ע"ה

ב"ר דוד צבי ז"ל נלב"ע ג' בתשרי **תנצב"ה**

הונצח ע"י משפחת **הבר ורוזנבוים** שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **חיים הילל** ז"ל

ב"ר שמואל ז"ל נלב"ע ה' באלול התשנ"ב

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

ר' **אפרים אהרונוף** ז"ל

בן מרת מיכל ע"ה נלב"ע ל' באב תשי"ב

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **מלכה קרופניק** ע"ה

ב"ר משה ז"ל נלב"ע א' באלול תשי"ט

תנצב"ה

הונצחה ע"י ידידנו

הר"ר **אריה ישראל שכטר** שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **דבורה הפטקה** ע"ה

ב"ר ישראל ז"ל נלב"ע ה' באלול התשנ"ט

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר בכל יום משנה אחת הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם! חייג עכשיו: 3029*

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

